

Színházi szemle.

Száz nap.

Giovacchino Forzanónak Mussolini szenáriuma alapján írt színműve a Nemzeti Színházban.

Az évad végső bemutatójával Olaszország után először nálunk került színre a milánói Scala rendezőjének történelmi képsorozata, melyet Itália teljhatalmú miniszterelnöke, napjaink történelmének legnagyobb alakja, Benito Mussolini inspirált. Hogy az ő szövege ebben a «társzerzőség»-ben mily arányban jut szóhoz, bajosán ellenőrizhető, bizonyos csak az, hogy az eszmei szál, melyre a sorozat képei mintegy felvannak fűzve, tőle ered. Napoleon sorsában a diktátor bukása érdekli s ennek a végzetnek okait fürkészi. Úgy látja, hogy az Elba és Szent Ilona közé eső «száz nap» elhanyagolt hősné tragikumából fakad, hogy az időközben «átcsoportosított» Európának még egyszer hadat üzenvén, mikor hatalmát újra fel akarná építeni, hűtlenné lesz a nemzetre üdvös, a süket és vak abszolútizmustól éppen okos belátás s a haza érdekeinek számontartása tekintetében annyira különböző diktatúrához s ezzel át is játssza a hatalmat az otthon a nagyhangú demokrácia, kifelé pedig többirányú külpolitikai mesterkedések sakkjáráján vakmerő szimultán játékot folytató, haszonelvű s a nemzettel szemben felelőtlen Fouché kezére.

Ezt az elgondolást azután még Mussolini fanatikus olasz hite külön is igen érdekesen színezi. A darab maga is mintegy epilógusa a napoleoni nagy drámának, de Mussolininál ennek az

epilógusnak valósággal epilógusaként hangzik a bukott hősné az a kijelentése, hogy: elmulasztotta megteremteni Itália egységét, pedig most csak onnan — de onnan bizvást — remélhetné azt az erőt, amire szüksége volna. Ha valahol: a drámának ezen a fordulóján csakugyan a mai Itália legnagyobb fiának szíve dobbanását hallani.

Az erős politikai ihletű színműnek legnagyobb jelessége bizonyára az, hogy vezércikk-szólamosságba sohasem téved. Való, hogy a felvonuló figurák légiójában a jellemek nem nagyon rétegeződnek, akit ismételtlen látunk is, az újabb, meg újabb találkozásakor afelől sem tudunk meg sokkal többet vagy főleg egyénibbet. Jóhiszemű elveket vagy az elvtelenség elvét reprezentálják valamennyien, ettől aztán a színmű egészébe határozott dialektikai vonás költözik. De a felfogások harcát jól köszörült s az üres teatralitás sallangjaitól izlésesen tartózkodó mondatok vetítik elibénk s hogy csak egy példát említsek: Lafayette-éknek a német hadiszálláson folytatott kétségbeesett argumentálgatása s végül tökéletes megalázása valóban csupa lappangó izgalom s önmagában is erős drámai reliefet nyer.

A tárgynak morbiditás lírája is nagy nyomatékhoz jut, kivált a malmaisoni képből, a Bonaparte-család melancholikus együvésimulásában. De ez is hiján van minden híg szentimentalizmusnak, mint *Hamlet*-ben mondjak: «érfias bú», nem pedig «Isten elleni rugódozás, mely gyarló szívet s nem béketűrő elmét árul el». A dráma lesújtottjai éppen ebben a jelenetben

emelkednek fel a lelki erő és jelentékenység legszebb magaslatára.

A Nemzeti Színház munkája teljes megértéssel és színészi tekintetben is, technikai megvalósítás dolgában is friss képzelemmel és erős, bár — s ez legfőbb érdeme — sohasem túlzottan *hangos* lendülettel szolgálta a mű gondolati és érzelmi szándékait.

Gál Gyula a «napoleoni» hagyomány minden apró vonására kiterjedő figyelemmel formálta meg a láthatáron elhanyagolt cézári alakot s ezúttal mégsem rekedt meg a részletekben: alakításában megvolt a befelé vérző lélek nemes egysége. Palágyi Lajos Fouchéja finom és okos munka, csak az «intrikus diplomaták» színpadi östípusától nem bírt eléggé elszakadni. A «ravasz» gondolatoknak helyel-közzel túlságosan éles aláhúzásával a rábizott alaknak megtestesítőjéből akárhányszor fölöslegesen is — kommentátorává vált. Mihályfi Béla kitűnő maszkban s a nehézkes páthosz igen jellemző mozdulataival adta a sötét és dörge delmes Lafayette-et. A «család» is jeles ábrázolókra lelt Hettyey Aranka Volumnia-fellépésű anya-alakjában, Garamszeghy, Harasztos és Perényi Bonaparte-fivéreiben, meg Környey Paula meglelelkű Hortense-ában. Lánczy Margitnak a szép politikai ágens szerepében kurta feladat jutott, de előkelő mozgásával, Tosca-szerű megjelenésével így is magára vonta a figyelmet.

Az Országos Kamaraszínház vendégjátéka.

Alapi Nándor stagionéja a Kamaraszínházban.

A Nemzeti Színház igazgatója a színiévad végén ezidén negyedizben látta vendégül a legrégibb s legjobb színvonalú vándortársulatot, mely majd egy évtizede járja az országot becsülönivaló hittel, odaadással s az irodalmi ízlés terjesztésében nem cse-

kély eredménnyel. Esztendeje a két-ezeröttszázadik előadás felé haladtak, most a háromezrediknek küszöbén állnak. Műsoruk évről-évre gazdagodik s fővárosi bemutatkozásaik alkalmával is többnyire akad műsorokon olyan kísérlet, mellyel a vállalkozásban nem túlságosan bátor Budapestet megelőzik.

Ezúttal egy hazai, egy olasz meg egy angol színművel álltak elő. A magyar darab, Herczeg Ferenc *Aranyborjú*-ja évekkkel ezelőtt a Vígszínház műsorán szerepelt, most, a legutóbbi évad elején pedig Hevesi Sándor is tervbe vette felújítását. Szerzője ezt egyik friss és termékeny ötletű regényéből, a *Magdaléna két életéből* dramatizálta, fölényes írói biztossággal, szellemes dialektikával. Két része két változatban dolgozza fel ugyanazt a témát, aszerint, amint a gazdag és különönc Grálné hagyatéka a Videczky-, illetőleg a Csákó-familiára száll. Előadása bármely együttest kemény feladat elé állít, minthogy a közreműködőknek egytől-egyig kettős szerepük van, két-két végletesen más figurát kell megformálniok, bár úgy, hogy ezekben a jellem közös gyökerét is váltig megéreztessek. A nehéz feladatra Alapiék erejéből és felkészültségéből csak félig-meddig futotta, egyes jó mozzanatok mellett az előadás egészének némi műkedvelői íze volt. A társulat jelenlegi tagjairól is — bár az együttesben majd mind benne voltak — ez előadás alapján véleményt alig formálhattunk. A drámai hősnő, Szepessy Edit, az első részben színtelen volt, a másodikban akadt néhány jó akcentusa. Hajnal Betty viszont az első rész palócos beszédű csitrilányában mutatott valami friss «naturmädchen»-vérmérsékletet. A férfiak — a már régről kedvezően ismert Miskey Józsefet sem véve ki — egytől-egyig beszédben is, mozgásban is — főleg mozgásban — egészen kezdetlegesen hatottak.

Az olasz darab, Luigi Chiarelli *Arc és álarc* című groteszk színjátéka, a fővárosban ezúttal először került előadásra. Szerzőjét, ki tizenöt évvel ezelőtt éppen ezzel a színművével alapította meg a hagyományos technikájú társadalmi színművek ellen hadat indító Teatro del grottescót, joggal számítják Pirandello úttörői közé. Ebben a *La maschera e il volto*-ban is a *maschera*, az álarc: a társadalmi ábrázat, a *volto*, az arc pedig: a közvetlen életosztón. A realitás — akár csak utóbb Pirandellónál — itt is lépten-nyomon beletorkollik az irreálisba, a komoly és válságos pillanatokba egyre-másra belevegyül a nagyképzű konvenciók felé irányított grimász. A koholt hitvesgyilkosság komédiájából az derül ki, hogy míg a gyilkosnak hitt férjet felmentik s valóságos társadalmi hőssé magasztosítják, a bűntény valótlanulásának tisztázódása után majd hogy börtönbe nem hurcolják, amiért feleségét *nem* ölte meg. Chiarelli ránk valóban mély és magvas író benyomását nem teszi, több benne a körmönfontság, mint az elevenbe markolás, de annyi tagadhatatlan, hogy a korhadt színpadi és írói közhelyeket friss lélekzetvétellel bolygatja meg s szava a Pirandello fölényes művészetéhez nem méltatlan prologus. Csodálni is lehetne, hogy Budapest színházai vele (legalább ezzel a főművével, melyet később meg nem haladt, sőt utól sem ért) mindeddig meg nem próbálkoztak, ha arra nem gondolnánk, hogy közönségünk magáért Pirandellóért sem túlságosan lelkesedik. Alapiék jól tették, hogy

vele megismertettek, annál inkább, mert e feladatnak előadásuk is elismerést érdemlően megfelel. Alapi igazgató mint rendező is szép munkát végez s a főszerepben diszkrét játéka, finom beszédművészete is kitűnően érvényesül. Játéktársául Szepessy Edit is egyszeriben nagyot nőtt: ha talán még nem is kész, de fejlődésre képes, jó érzékű, rokonszenvesen elmélyedő színésznőnek bizonyult. Miskey meleg egyéniségéhez is jól talál a fatalista filozófiájú bankár alakja.

A harmadik estén Shawnak nálunk is sűrűn és kitűnően adott *Candidá*-jával álltak elő. Őszintén szólva, valamelyest féltünk is az összehasonlítástól. Alig van Shawnak még egy műve, melyben annyira a jellemek tövéig ásná, — minden olcsó fintor és elképesztő fogás nélkül — mint ebben az őszinte lírában fogant «misztérium»-ában. Az Alapiék produkciója igen tisztes szinten mozog. Morell lelkész figuráját maga Alapi legjobb szerepei közé számíthatja, kevés külső eszközzel, a hiú pózból és gyermekes gyámtalanságból szőtt karakter biztos átérzésével komoly művészi munkát végez. Szepessy Edit is itt volt legjobban tisztában feladatával s annak több mozzanatát máris hibátlanul, kifogástalan beszédéhez a benső indulatokat is jól hozzáéreztetve oldotta meg. Füredi József pedig, ki az első két estén bágyadt és egyhangú maradt, most valósággal meglepetést keltett a költő nehéz szerepének részleteiben is finom s amellet a művészi egységet is becsülönivalón szemmel tartó kidolgozásában. *Rédey Tivadar*.

A szegedi ünnepi játék.

Voinovich Magyar Passiójának szabadtéri előadása.

Odaadás és mértéktartás, hit és izlés hozta létre és irányította ezt a nagyszabású vállalkozást, sikere is ennek a bizalomnak diadala s ennek a tapintatnak jutalma. Szeged köz-

műveltségi renaissance-ának megmentője, a nagytervű és merész kezdeményű kultuszminiszter vetette fel a gondolatát s a művészeti ügyekben lelkes munkatársára, Kertész állam-